

NÉMETH ZSOLT

PRO MINORITATE – CSÁNGÓ LAPSZÁM

Az, hogy ma már Csángó Bál és Csángó fesztivál van évente, hogy számos helyen szerveznek csángó táncházat szerte az országban, hogy természetes, ha egy rádióműsor aláfestő zenéje moldvai népzene, egy hosszú politikai, kulturális, ismeretterjesztő munka eredménye. A Ceaușescu-korszakban a csángók magyarságtudatát próbálták kiirtani, igyekeztek őket teljesen elszigetelni az anyaországtól és a nemzettől. Ennek eredménye volt, hogy nagyon kevesen tudtak a létezésükről. Pár ember küldetéses módon terjesztette a velük kapcsolatos ismereteket, gyűjtötte és tanította a csángó folklórt. Fiatal diákként egy ökumenikus egyházi kisközösség, a Megbékélés Közössége tagjaként jómagam is sűrűn jártam Erdélybe, a moldvai csángókhoz is többször eljutottam, sőt, ami azt illeti, éppen a csángóföldi útjaim miatt tiltottak ki Romániából 1985-ben, „örök időkre”. Örömmel tölt el ma is az élet fura fintora, hogy évszázadok múltán elsőként a magyar állam részéről hivatalos látogatást tehettem Moldvába 2001-ben, mint a csángó oktatási program elindítását felügyelő államtitkár. Rögzítsük: csángók az elmúlt harminc évben váltak csak újra a magyar nemzettest természetes és integráns részévé.

A táncházmozgalom az 1970-es évektől fogva elementáris erővel hozta be a határon túli magyar népzene és táncot a magyar köztudatba, a moldvai csángó néptáncok viszont igazán csak az 1990-es években indultak hódító útjukra, és váltak népszerűvé. Ennek egyik oka talán az lehetett, hogy a moldvai lánc- és körtáncok egyszerűbbek, kevésbé látványosak, mint mondjuk az erdélyi páros táncok, vagy a szintén gyorsan elterjedt gyimesi táncok. A kétsédelem legkézenfekvőbb magyarázata azonban az, hogy ők voltak a legelfedettebb, legárvább magyar nemzetrészek, akiket Ceaușescu totálisan elszigetelt. Akkoriban még a gyimesi és a moldvai csángóknak is nehéz volt egymással érintkezniük – a megyei felségjelzésű rendszámok alapján a román rendőrség könnyedén ellenőrzés alatt tudta tartani a helyzetet. Érthető, hogy a rendszerváltozás nyomán, amikor változtak az idők – lehetett már például Gyimesben tánctáborokat tartani – és egyre többen ismerték meg a csángókat, a szélesebb nemzeti közösség figyelmét is megragadta ez a gyönyörű vidék és lakóinak szívbemarkoló sorsa.

A moldvai csángóság történelmi határainkon kívül döbbenetes – pozitív értelemben is döbbenetes – állapotok között élt. Az elszigeteltség konzervál

is, és aki akkoriban elutazott közéjük, az jó nagyot ugrott vissza az időben. Azonnal látszott ez a faluképen, a személyes találkozások során a nyelvben vagy a család összetartó szerkezetében, az életmódban, a vallásosságban. Nagyjából azt a nyelvet beszélték, amelyet Károli Bibliájának eredeti szövegéből ismerünk. Falvaikban voltak, akik nyáron még mezítláb jártak, házi-szöttestől otthon készített ruhákba öltözködtek, és nemcsak népdalaik, hanem a főzési, étkezési szokásaik is régi korokat idéztek. Merev és összetartó faluközösségekben éltek. Voltak olyan elemei a csángók világának, amelyek a középkor óta szakadatlanul fennmaradtak. Hallatlanul érdekes, értékes és vonzó világ volt – és éles kontrasztban állt az egyre anyagiasabb városi, budapesti életmóddal. Sokan először kíváncsiságból, aztán küldetéstudatból jártunk oda, végül pedig töltődni egy szebb, egyszerűbb, közvetlenebb és gazdagabb világgal, amely Magyarországon már szinte teljesen kiveszett. Csángóföld felfedezésének ez a „hőskorszaka” felejthetetlen élményekkel ajándékozott meg minket.

Moldva és Gyimes a magyar folklór aranybányája, különös tekintettel a vallási vonatkozásokra: a népi imádságokra és a vallásos énekanyagra. Baladakincsök is egyedülálló, ami sorsuk magyarázó tükre. Itthon a táncok terjedtek szélesebben, de ezek népszerűségének hullámán a nagyközönség előtt megnyílt egy archaikus, gyönyörű vallásosság is. A hirtelen óriási pályát befutó csíksomlyói pünkösdi búcsún mindenki megismerhette őket. Mindezt a kulturális kincset pedig úgy sikerült megőrizniük a mai napig, hogy rendkívül ellenséges közegben éltek. Pont a szívükhöz legközelebb álló helyen, a templomukban irtották magyar eredetüket. Árvákról szóló balladáik és feltárt történeteik mutatják, mennyire szükségük lett volna az anyanyelvükön elérhető pasztorációra. Ezt tagadta meg tőlük a Ceaușescu-rendszer és az azt támogató román nyelvű katolikus egyház. Az évi egyszer elérhető kacsikai magyar misére tömegek jártak – még viseletben. Lassan azonban olvad a jég, s pár éve engedélyezték havi rendszerességgel a bákói magyar misét. Hajsza-lon múlt, kész csoda, hogy ez a világ átmentődött napjainkba.

Az 1980-as, 1990-es években sokan az élő folklór miatt jártak Gyimesbe, Moldvába. Guzsalyasban, táncházban, az eredeti zenészektől és énekesektől nemcsak tanulni lehetett, hanem néha még akár új anyagot is lehetett gyűjteni. Aki azonban odament, az óhatatlanul szembesült valami mással is. Az életmódjukon, a mindennapjaikon keresztül élénk tárult a történelmi magyar sors élőben, a legeredetibb kiadásban. Ez a sors tragikus volt. Elképesztő veszteségeket könyveltek el folyamatosan, és hihetetlen szegénységben éltek. Családi történeteik maguk is balladák voltak. Fájdalmas világ volt ez. Viszont éppen ezért a szeretet és az önfeláldozás olyan spontán megnyilvánulásainak is tanúivá váltunk, részeseivé lettünk, amelyek máshol elképzelhetetlenek voltak. Nem lehetett olyan képtelen időpontban megérkezni, hogy ne fogadtak volna minket a legnagyobb természetességgel, és ne osztották volna meg velünk ételüket, otthonukat.

A Pro Minoritate nem pusztán egy lap, hanem egy alapítvány is, amelynek éves rendes programjai között nemcsak a Tusványos, a tusnádfürdői nyári fesztivál, hanem a Csángó Bál is szerepel, amely egészen kicsiben indult – még a Marcibányi téri művelődési ház aulájában –, de mára csángó seregszemlévé nőtte ki magát. Ennek egyik – mára sikeresnek mondható – küldetése az volt, hogy a megalázott, elhallgatott, nemzeti identitásuktól jóformán megfosztott csángók büszke, öntudatos magyarokká válhassanak – részben a budapesti közönség bátorító tapsának köszönhetően. A 20. századi népzenei gyűjtések és leírások új értelmet nyertek azzal, hogy az egyes helyeken már-már elfeledett, de korábban felgyűjtött zenék elkezdtek visszaáramlani „jogos tulajdonosaikhoz”, eredeti forrásvidékeikre. Ma már több faluban az újra elindult magyar oktatás mellett helyi hagyományőrző egyesületek is vannak, akik számára az egyik legnagyobb esemény éppen a februári budapesti fellépés.

Amivel írásomat kezdtem – hogy mi mennyi mindennel tankoltuk fel kulturális és érzelmi tartályainkat ott jártunkkor –, most visszaáramlik a sok magyarországi lelkes fiatal hagyományőrzőnek köszönhetően Moldvába, Gyimesbe. A gondoskodás körbeért. Vigyázunk egymásra. Azt hiszem, hogy a csángók újraéledő világa egy olyan boldog példa szétszakított nemzeti életünkben, amely ma már sokakat lelkesít: érdemes volt. Csak így tovább! Istennek legyen hála.